

Fra arbejdet i modstandsbevægelsen i midtjyske distrikt

2. afsnit

GRINDSTED

Grindsted er det sted inden for området, hvor man led de største tab. Modstandsbevægelsen her er da også tidligere omtalt i litteraturen, nemlig i »Derfor måtte vi sejre«, under redaktion af Th. Jessen, og i Mogens Høirups afsnit i »Danske i tyske Koncentrationslejre«, under redaktion af Joh. Fosmark. Vi anbefaler de to bøger, idet vi med dem som de væsentligste kilder giver følgende oversigt over den første modstand.

Den begyndte med, at skolebestyrer Mogens Høirup inviterede dr. Mynster og dr. Næsted til at starte en art modstand, man havde ingen forbindelse med illegale kredse. Imidlertid fandt »Søndergaard senior« (general Vagn Bennike) frem til Høirup, så kom der system i arbejdet, og det tog fart. Man lærte dækadresser og koden til engelske udsendelser, og der kom våben. Bent Anker Olsen og Høirup hentede dem på stationen, hvor stationsforstander Bjerregaard og trafikassistent Bang var underrettet. Der blev startet grupper til at tage sig af hver af de 6 banelinjer, og der blev givet instruktion i brugen af våben og sprængstof. Flere enkeltpersoner hjalp, således postmester Olesen, kørelærer Lundsgaard, elværksbestyrer Christensen, montør Andreassen og bankbestyrer Thrane o. fl.

Også oplandet organiseredes. Og desuden organiserede politibetjent Willer 5-6 R-grupper, der for øv-

rigt senere fik våben. Ved et uheld fik Gestapo opmærksomheden rettet mod Grindsted. En dreng fandt et våben- og sprængstofdepot under en viadukt, og værnemagten fik det meddelt.

Senere foretoges en flere dages razzia. 6.–9. oktober 1944 anholdt Gestapo i alt 12 deltagere med Høirup som den første. (Her nævnes ledere og folk, der blev taget af Gestapo eller gik under jorden; de øvrige må af pladshensyn udelades, selv om deres navne burde have været nævnt): Byleder Mogens Høirup, taget 6. okt. på sit kontor. Næstkommanderende og gruppeleder, læge Frits Mynster, gik under jorden 7. okt. 44, skovfoged Kristian Therkildsen gik under jorden 8. okt. 44. Gruppeleder, lærer Erling Romme gik under jorden 8. okt. 44. Gruppeleder, læge Børge Næsted taget af Gestapo 8. okt. 44. Bogholder Halfdan Ingstrup gik under jorden 8. okt. 44. Murer Anton Kristensen gik under jorden 8. okt. 44. Bogholder Arne Pedersen gik under jorden 9. okt. 44. Gruppeleder, portør Erhardt Clausen taget 16. feb. 1945 i Gelsted efter at have været under jorden fra 8. okt. 44. Pastor Høirup Knudsen taget af Gestapo 4. marts 45. Laborant Bøgh Nielsen taget 19. feb. 45. Overportør Asmus Jensen taget 19. feb. 45. Lærer Harald Thomsen taget 19. feb. 45. Gruppeleder, cand. pharm. Palle Hansen taget 8. okt. 44, omkom i Soest 25. feb. 45 under et luftangreb mod det »Bauzug«, hvor han og andre fanger var anbragt. Kontorist Erling Nordentoft Nielsen taget 9. okt. 44. Civilingeniør Carl Johan Villadsen gik under jorden 9. okt. 44. Maskinmester Arne Hansen taget 8. okt. 44, død af dobbeltsidig lungebetændelse i Neuengamme efter at være ført dertil med en sygetransport fra Hamborg. Landmand Peder Albæk taget 9. okt. 44. Gruppeleder Bent Anker Olesen var rejst fra byen før razziaen. Gårdejer Mogens Sørensen taget

Fra modtagelsen af hjemvendte koncentrationslejr-fanger.

7. okt. 44. Landmand Søren Boysen Madsen taget 7. okt. 44, var med i samme »Bauzug« som Palle Hansen, men blev med de tiloversblevne ført mod Czekoslovakiet og døde af tyfus. Gårdejer Poul Gammelvind taget 7. okt. 44. Brødrene, snedkermestrene Johs. og Chr. Eskildsen taget 7. okt. 44, blev som snedkere i Frøslevlejren. Leder af R-grupperne, landbetjent Herluf Wil-ler gik under jorden 19. sept. 44. Gruppeleder, politi- betjent Johs. Villadsen gik under jorden 19. sept. 44. Mejerist Chr. Jensen gik under jorden 9. okt. 44. Slag- ter Elwart Jørgensen gik under jorden 9. okt. 44. Ekspedient Karlo Jørgensen gik under jorden 9. okt. 44. Fabriksmester Nicolaj Pedersen gik under jorden 9. okt. 44. Gruppeleder, ølbrygger Henning Sjølund gik under jorden 8. okt. 44. Gruppeledere var endvidere Aksel Juhl og tømremester Kjær Olesen. Efter opriv- ning af alle de gamle grupper fortsatte Kjær Olesen modstanden på egen hånd (jernbanesabotage) med det bevarede sprængstof og med hjælp af 1 à 2 grupper nye folk. De fik ordrerne fra den engelske radio. En

tid lød ordren til at afbryde jernbanetrafikken: »Hilsen til Trine på en ubestemt dag«. – Da Willer gik under jorden, afleverede han politiets stempler til Kjær Olesen, der så udstedte falske legitimationskort.

De fanger, Gestapo tog, førtes over Kolding arrest til Frøslevlejren og derfra for fleres vedkommende til Neuengamme og til Hamborg. Om de frygtelige tilstande i de tyske fangelejre har Høirup givet en rystende skildring »Paa Udekommando i Hamborg«. Hjemrejsen for de overlevende foregik ved grev Folke Bernadottes storartede aktion med de hvide busser og med endeløs jubel gennem Danmark til Sverige. Også civilingeniør Arne Andreasen fortæller tilsvarende i »Derfor maate vi sejre«, s. 282–88, og ingeniøren slutter med at berette, at Grindsted gav de hjemvendte fra Sverige »en uforglemmelig Modtagelse«. Red.

Optegnelser om modstandsbevægelsens arbejde i Grindsted.

Den første del var organiseret og ledet af skolebestyrer Høirup, Grindsted Realskole; men da alle hans grupper i oktober-november 44 blev revet op, og samtlige medlemmer enten blev taget af Gestapo eller gik under jorden (der var forsvundet ca. 40 af byens borgere) var der i Grindsted slet intet organiseret illegalt arbejde bortset fra Kjær Olesens virksomhed.

Den anden del af arbejdet, som jeg kom til at lede, begyndte omkring ved jul 1944. På det tidspunkt blev der fra bankbestyrer Trane ringet til mig, om jeg ville komme hen i banken. Det var en aften efter banktid, og dér kom jeg i forbindelse med Bull gennem træhandler Olesen, Sdr. Omme, som havde fulgt med Bull hertil som kendt mand.

Jeg modtog opfordringen til at forsøge at få en ny

modstandsbevægelse oprettet i Grindsted, men der skulle også i nabobyerne oprettes modstandsgrupper, og dette arbejde påtog jeg mig også. Distriktet kom til at hedde V, og byerne betegnedes ved V 1, V 2, således: Grindsted V, Billund V 1, Hejnsvig V 2, Vorbasse V 3, Bække V 4, Krogager-Stenderup V 5, Starup V 6, Agerbæk V 7, Hovborg V 8, Donslund V 9 og Åstrup V 10.

Der blev efterhånden i disse byer organiseret grupper til at varetage de forskellige grene af bevægelsens arbejde, og ledere i de forskellige byer blev:

- Billund: Fabrikant O. Kirk Christiansen.
Hejnsvig: Dyrlæge G. Rikhoff.
Vorbasse: Skytte Jensen, Fromsejer Plantage.
Bække: Uddeler Andersen, Bække Brugsforening.
Krogager: Gartner Jørgen Sørensen.
Starup: Lærer N. Nielsen, Starup skole.
Agerbæk: Uddeler Arne Brandt, Agerbæk.
Hovborg: Gdr. Jeppe Nikolajsen, Hovborg.
Donslund: Gdr. Kr. Hansen, Donslund.
Åstrup: Portør Østergaard.

For Åstrups vedkommende blev det ordnet sådan, at denne by lige før kapitulationen kom under Holsted by – og derved under region III. Dels fordi byen lå nærmere ved Holsted, og dels fordi der havde været samarbejde med Holsted før.

Kun under arbejdet kendte jeg disse mænd, og det var dem strengt forbudt at meddele, hvorledes deres forbindelse var med regionen, men efterhånden blev jeg alligevel kendt med mange flere, og arbejdet blev af den grund mere farligt, for en eneste lille uforsigtighed kunne være nok til at ødelægge det hele. Der blev udført et godt arbejde, og jeg har kun gode minder om fælles spænding og fælles oplevelser; det var

gode kammerater – altid rede til at hjælpe, når jeg kom ud med våben og sprængstof, da vi efter lang ventetid begyndte at få det. Der blev kørt lige forbi de tyske vagtposter i Ribe Amts Vejvæsens lastbil med chauffør Niels Larsen, Grindsted, som chauffør. Jeg var altid selv med for at få sagerne til de rigtige steder. I tilfælde af, at vi skulle komme ud for, at tyskerne opdagede os, var aftalen, at jeg havde med våben tvunget chaufføren til at køre, så han antagelig kunne klare frisisag, men der skete aldrig noget, men jeg må indrømme, at disse transporter var jeg ikke glad for.

I Hovslund blev der foretaget nedkastninger af våben, der alle blev kørt til Sønderjylland, da englænderne ikke ville foretage nedkastninger længere sydpå end til Holsted, så alle våben dertil måtte køres sydpå. Det var særlig Jeppe Nikolajsen i Hovborg, som med sin gruppe var behjælpelig ved modtagningen. Inden foråret var der mange modtagegrupper blevet godkendt, men så kom kapitulationen, og så blev der ikke brug for dem.

Våben og sprængstof blev anbragt i depoter i plantagerne i Fromsejer, Hovborg og i Krogager i gartner Sørensens planteskole og I. P. Jensens plantage ved Grindsted. Det største lager var i Fromsejer plantage, og Skytte Jensen var depotbestyrer, for han afhentede så gruppernes forbrug, eller jeg hentede det på min motorcykel og kørte det hen, hvor der var brug derfor.

I Grindsted blev der med megen besvær efterhånden oprettet flere grupper, som politileder fik jeg den bedste hjælp, som jeg kunne få, i kriminalbetjent Hansen, Grindsted. Han var ganske vist gået under jorden, men jeg havde forbindelse med ham. Det var i Holsted, han var, men han var først betænkelig ved at vende tilbage til Grindsted. Dels fordi han nu var gået under jorden, og dels fordi han tilhørte en politigruppe

i Kolding og var beordret til at komme til Kolding, dersom der skete noget. Jeg fik gennem politiledelsen i region II i Århus Hansen frigjort for sine forpligtelser i Kolding ved, at han selv blev sendt til Århus sammen med politibetjent Samuelsen fra Bække, der også var bundet til Kolding. Det første forsøg med at komme til at tale med politiledelsen i Århus lykkedes ikke, idet de aftalte tider ikke stemte sammen, men i anden omgang gik sagen i orden, og jeg fik de to politifolk til hjælp, og Hansen blev politileder.

Ved et rent tilfælde kom jeg i forbindelse med portør Knudsen i Grindsted, der også var med i Høirup-gruppen. Det gik således til: Jeg skulle have en mand til tolk, som kunne tale engelsk, og jeg gik da til portør Knudsen, og han var også villig, men samtidig fortalte han, at han var med i Høirup-gruppen, men han var ikke gået under jorden, da hans arbejde væsentligt var bladvirksomhed, men det viste sig, at det skulle han alligevel have gjort. Han fortalte mig, at han vidste, hvor der var noget sprængstof gemt, og jeg fik stedet forevist.

En søndag formiddag, da der blev afholdt møde her i byen, Bull og hans næstkommanderende var her, og mødet var hos købmand Pedersen, fik vi meddelelse om, at Gestapo var i byen, og at portør Knudsen var anholdt og ført til Kolding, og der blev stadig foretaget ransagning i byen. Vi blev enige om at slutte mødet og enkeltvis gennem bagdøren at forlade bygningen. Jeg tog min motorcykel og hentede det sprængstof, som portør Knudsen havde vist mig, for det skulle tyskerne nu ikke have, dersom de tvang ham til at sige noget om det; men nu var spørgsmålet, om han ville kunne lade være med at sige noget om sit kendskab til mig.

Der blev oprettet en forsyningsgruppe med pante-

foged Jakobsen som leder – og en transportafdeling med automobilforhandler Sønderby som leder. 1100 liter benzin af luftværnets blev beslaglagt til brug her til. Ved kapitulationen blev der af det tyske depot taget 16.000 l, på det tidspunkt var der rigeligt med benzin. Alle nabobyerne blev da også forsynet herfra. Der blev også taget en bilfuld generatortræ fra tyskerne. En bil var gået i stå ude på Sdr. Ommevejen, og vi kørte ganske roligt ud og læssede træet over i vejvæsenets bil og kørte det hjem i vejvæsenets skur. Jeg har aldrig hørt, hvad tyskerne sagde, da de opdagede, at træet var væk. Jeg selv tog en karabin og nogle patroner samt en kappe fra nogle tyskere, der var beskæftiget med at grave skydehuller langs med vejen efter Krogager. Under arbejdet var tyskerne kommet så langt fra de pågældendes ting, at de ikke kunne se dem, så det var let at tage dem og gemme sagerne til senere – jeg har dem endnu. Jeg var flere gange ude for nervepirrende oplevelser ved udbringning af våben, sprængstof og instrukser m. m. En dag på vejen mellem Donslund og Hejnsvig blev jeg standset af 5 tyskere, som forlangte at se mine papirer, og jeg blev kropsvisiteret, og én af dem begyndte at kigge på sidevognen. Den var lukket med en presenning, og i den lå min taske, fyldt med instrukser til grupperne. Jeg var bange, men så sagde jeg: »Ja den må De da også hellere undersøge«, og så tog jeg dækket til sidevognen af og tog som helt tilfældigt tasken op og stak den under armen. Tyskerne undersøgte sidevognen uden at finde noget. Tasken var der ingen, som forlangte at se. Ja, tyskerne var dumme.

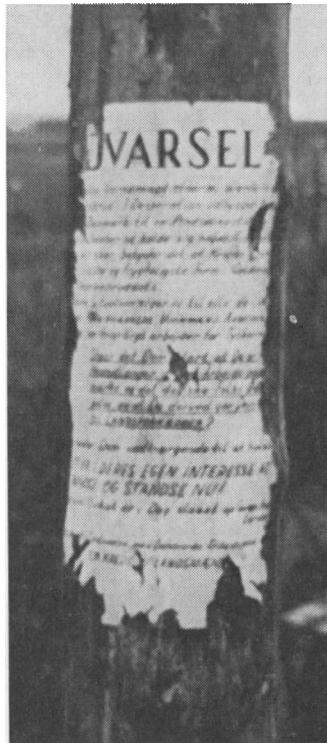
Før jeg fik med det illegale arbejde at gøre, havde jeg ofte drillet tyskerne, det jeg kunne, men det lod jeg være med nu, og der var det bedste forhold mellem os og kommandanturen. Jeg havde altid køretilladelse, og

når der var udgangsforbud, fik jeg Ausweiss, og jeg kan ikke tro, tyskerne havde nogen som helst anelse om mit arbejde.

Det var et held for mig, at jeg havde min motorcykel med sidevogn og rigeligt med benzin, idet jeg foruden den almindelige tildeling købte det, jeg kunne få fat på, og jeg må sige, at folk var vældig flinke til at hjælpe mig; da krigen sluttede, havde jeg så 600 liter, men meget af den havde været dyr.

Under arbejdet med transport af våben og sprængstof var det almindeligt at lade den fyldte Fordbil stå natten over i vejvæsenets garage her i Grindsted, da jeg aldrig har kunnet lide at køre om natten. Sagerne var gemt under skovle, trillebøre og andet entreprenørværktøj, så det kunne se ud, som om bilen var på vej til arbejde. Amtsvejinspektøren var ikke vidende om, at bilen blev brugt til sådant arbejde, ikke fordi han ville misbillige det, men af sikkerhedsgrunde. Derimod var stiftamtmand Friis i Ribe vidende derom, og det fik han at vide samtidig med, at der blev meddelt ham, at modstandsbevægelsen ønskede at beslaglægge halvparten af Amtssygehusets forbindssager

Plakat fra Frihedsrådet, for-gæves søgt ødelagt af tyske bajonetter, opklæbet på telefon-pæl af Kjær Olesen.

og føre det hen på et sikkert sted, så tyskerne ikke kunne få det. Han havde ikke noget derimod, men jeg skulle tale med sygehusbestyrelsen derom, og sagen gik også i orden.

Nå, tilbage til transporterne. Vi havde en fuldt lastet bil stående én nat, og der var aftalt, at vi skulle køre ud tidligt om morgenen næste dag. Den pågældende nat blev der sprængt en del spor på Grindsted bane­gård, og det var jo ikke efter tyskernes hoved, og i løbet af natten var alle veje til byen blevet spærret. Det fik jeg først at vide om morgenen, men jeg tog alligevel ud til garagen for at se til sagerne, og min for­færdelse blev stor, da jeg så, at garagen var bevogtet af 5 tyskere. Jeg kurvede forsigtigt udenom, og så fandt jeg chaufføren. Han fortalte, at tyskerne ikke stod vagt ved garagen, men kun var gået i læ her, men havde vagten på landevejen, og jeg så da også, at der stod to af dem hele tiden ude på landevejen, og at alle køretøjer blev undersøgt, men inde i garagen havde de ikke noget at gøre; det hjalp lidt på humøret, og lidt efter trak de længere ud ad vejen. Det var umuligt at fortsætte transporten, der var hele ca. 2000 kg blevet læsset af i garagen, og med den tomme bil kørte vi en tur omkring byen med det resultat, at vi blev standset 5 gange. Først dagen efter kunne den afbrudte trans­port fortsættes, og da blev den gennemført uden uheld.

Ja, der er endnu mange flere oplevelser, som burde noteres.

Efter kapitulationen fik vi helt andre opgaver at varetage, end der oprindeligt var regnet med, og de blev udført her antagelig som andre steder.

Så snart det i radioen var blevet bekendt, at krigen var forbi, strømmede folk hen til byens torv, det var som om, vi skulle dele glæden med hinanden. Der blev holdt flere taler, sognerådsformanden og flere. Jeg

holdt også en lille tale og fortalte, at jeg kunne hilse fra Frihedsbevægelsen, og at jeg var byleder og bad alle om at være behjælpelig med opretholdelse af ro og orden. Efter aftale samledes gruppen i luftværnets kommandocentral, som blev gjort til vagtstue for frihedskæmperne. Her var flere telefoner, som straks blev overtaget af frihedskæmperne. Her samledes nu efterhånden alle de fra de gamle grupper fra Høirups tid og de fra min tid. Der blev dannet patruljer til landeveje, vagthold og udrykningshold. Kontorbestyrer Arne Pedersen, som var leder af kontoret, var fuldt ud sin plads voksen. Der var mange prægtige kammerater, som her gennem måneder arbejdede sammen, og tonen var god. Vi sagde hverandre vor mening uden omsvøb, og alle ordrer blev udført med glæde, idet enhver var sig bevidst, at arbejdet blev udført til gavn for vort gamle land.

Jeg selv havde en masse møder med den tyske kommandantur, som endnu 5. maj vedblev at føre krig på egen hånd, og der var mange små sammenstød, uden at det dog kom til egentlige kamphandlinger. Den mest kritiske situation indtraf, da en tysk dame kom til at skyde på en ung dansker, Børge Larsen, søn af redaktør Larsen, Grindsted. Han blev såret i underlivet og havde nær sat livet til. Jeg stod på torvet, da der pludselig lød et råb: Tyskerne har skudt en dansker, og der blev kaldt på mig. I løbet af et øjeblik var torvet og gaderne i nærheden af Grand Hotel et sydende menneskehav. Der lød de værste forbandelser mod tyskerne, og jeg tænkte: nu sker der en katastrofe, nu er det om at være koldblodig. Der blev ringet efter ambulancen, så hurtigt det kunne gøres, kom den sårede på sygehuset. Jeg forlangte af den tyske oberst, at sagen straks skulle undersøges, hvilket blev gjort – og det viste sig, at ulykken blot var et hændeligt uheld.

Tyske flygtninge kommer til Grindsted.

Om aftenen den 6. maj ankom et tog med 1200 flygtninge, der havde været 6 dage undervejs – fra København, disse var meget forkomne og sultne, og jeg fik byens befolkning til hver især at fremsende en god madpakke. Jeg syntes også, at vi på det tidspunkt havde råd til at være godgørende. Fra det tidspunkt kunne vi få det med den tyske kommandantur, som jeg ville have det, og alt gik nu let og uden gnidning. Derimod var der noget besvær med at holde tyskerne borte fra gårdene på deres vandring ud af landet, og vi måtte i et enkelt tilfælde have hjælp af englænderne. Jeg skal aldrig glemme den dag, der var nogle tyske soldater, som var trængt ind på en gård hos en enke; der var stjålet æg, og bagefter havde de lagt sig til at sove på høloftet med tændte cigarer, så konen var bange, og hun bad om hjælp. Jeg ringede til englænderne i Vejle om hjælp, og på en halv time (der er 42 km hertil) var der to biler derude med 6 mand, en major som leder. Her havde vi 30 mand bevæbnet med maskingeværer.

Tyske soldater drager hjem ad Grindsted-Holsted landevej.

Holdet tog så til Hejnsvig, vi fandt 6 tyskere på gården, og derfra tog vi ud til den tyske lejr på 300-400 mand. Englænderne beordrede dem til at stille op i to rækker på landevejen, så forlangte majoren at komme til at tale med den tyske kommandant, denne kom slentrende uden at gøre honnør. Englænderen så lidt på ham, tog ham så i kraven og smed ham ned i grøften med de ord: Nå, du vil ikke hilse på en engelsk officer; må jeg så se den næstkommanderende. Og han kunne gøre honnør og slå hælene sammen! Det blev så meddelt dem, at skete det oftere, at befalingen om kun at slå lejr på marken blev overtrådt, ville hver 10. officer blive skudt, og de øvrige officerer blive straffet. Han sagde det to gange til mig om at give forbindelsesofficeren i Grindsted denne ordre, denne lod den gå videre til alle de tyske tropper, som passerede Grindsted, og der var ikke mere vrøvl med dem.

Det var et stort oprydningsarbejde, der blev udført af modstandsbevægelsens folk ved opsamling af våben og andet krigsmateriel samt ved borttransport af am-

Kjær Olesen med nogle af sine folk på vej for at bringe orden i en gruppe tyske soldater og danske piger, der var klaget over.

munition. I Starup plantage lå ca. 400 tons af alle kalibre fra de mindste granater til geværammunition og sprængstof, det lå i 42 underjordiske bunkers. Det tog ca. 1 måned at få det fjernet. Arbejdet lededes af Ib Anker Olesen, og det skete uden uheld af nogen art. Vi har meget at være taknemmelige for, der er ikke én blevet såret eller har fået så meget som en skramme, hverken ved sabotagesprængninger eller ved oprydningssarbejdet. Jeg mener, at bortset fra den første tunge tid er Grindsted samt byerne her omkring kommet gennem krigens svære tid på en lempelig måde – trods den store belægning af tyskere, idet næsten alle skoler, hoteller, forsamlings- og missionshuse var belagt, mange af disse bygninger blev også meget ødelagt og griset til, men er alle blevet repareret, så de kan bruges igen. I løbet af sommeren er alle flygtninge sendt bort, for størstedelens vedkommende sendt til Oksbøllejren, så alt hen på efteråret atter var ved at komme i sine gamle folder igen. *H. P. Christensen.*)*

*) H. P. Christensen afgik ved døden 11. april 1971.

MODSTANDSBEVÆGELSEN I ØLGOD
OG OMEGN

I de sidste år af besættelsen blev der af forskellige beboere i *Ølgod* drevet effektiv modstand mod tyskerne, men nogen organiseret bevægelse blev der først tale om i februar 1945, efter at sektionsleder Børge Hansen havde aflagt byen et besøg.

Sektionslederen rettede henvendelse til kærner H. J. Rohde, som også erklærede sig villig til at påtage sig opgaven, men på grund af manglende tid betingede han sig, at der med det samme blev udnævnt en næstkommanderende, hvis opgave det skulle være at danne grupperne og lede våbeninstruktionen.

Det voldte ikke større vanskeligheder at finde en glimrende mand til dette stykke arbejde, som blev overdraget politibetjent V. Andersen, og som tredje mand i byledelsen indtrådte læge B. Øllgaard, der allerede et års tid i forvejen havde stiftet bekendtskab med Gestapo. Han blev arresteret i forbindelse med anholdelser af nogle modstandsfolk i Varde, hvor bl. a. politimester Simony blev arresteret. Det var dog ikke Gestapo muligt at fremskaffe fældende beviser mod læge Øllgaard, og efter tre måneders forløb var han atter hjemme i *Ølgod*.

Når kærner Rohde blev udpeget som byleder, skyldes det ikke mindst hans store arbejde for at hjælpe modstandsfolk, der var jaget af Gestapo. Rohde havde i sin egenskab af kærner adgang til folkeregistret, og det er ikke så få falske legitimationskort, der i årene under besættelsen er blevet udstedt herfra. Også rationeringskort hjalp kærner Rohde de jagede modstandsfolk med.

Efter sektionslederens besøg i februar 1945 kom der snart god fart i organiseringen. Modstandsviljen i Øl-

god og omegn var som nævnt stærk, og det var ikke vanskeligt at finde egnede folk til de forskellige opgaver.

Som leder af sabotagegruppen fungerede læge Bendt Øllgaard, og i gruppen var tillige politibetjentene V. Andersen og A. Larsen, bankassistent Kaj Vesterby og den 68-årige gartner F. C. Kørvel, der i parentes bemærket var en af de mest ivrige under aktionerne mod de tyske anlæg.

Der blev dannet 5 grupper i Ølgod by, hvis ledere var overbetjent Anders Larsen (nu Nørresundby), postbud Harry Grummesgaard, terrazzomester Jens Damsgaard Axelsen (død), automekaniker Jens Nielsen Ellegaard, landoverbetjent Herman Gammelgaard (nu Sdr. Omme), desuden var der en gruppe i Lindbjerg med uddeler Nicolaj Riis som leder. I nabosognene blev der dannet en gruppe i Strellev med gårdejer Christian Henriksen som leder, i Lyne med skræddermester Carl Frede Rasmussen som leder og i Hoven med sognefoged Mikkell Barslund (død) som leder. Disse grupper var alle militærgrupper. Desuden dannedes der en F-gruppe i Ølgod med karetmager Kristian Bakkensen som leder. Der var i alt 69 aktive medlemmer, men desuden var der adskillige udenforstående både mænd og kvinder, som hjalp.*)

En aften blev der over den engelske radio i særmelding givet ordre til sprængning af banen i nærheden af Ølgod, men da tyskerne umiddelbart forinden havde forstærket vagten så meget, at der var højst 50 meter mellem hver vagtpost, blev det af bylederen nægtet sabotørerne at gå på banen. Med en så stærk bevogtning ville det faktisk være det rene selvmord at sabo-

---

*) Oplysningerne om grupperne og lederne er venligst givet af pens. overbetjent V. Andersen, Ølgod.

tere banen. Han gav i stedet ordre til at sprænge nogle vigtige telefon- og telegraflinier, der løb 300 meter nordvest for banelinien parallelt med denne. Telefonlinierne gik bl. a. op til tyskernes vigtige pejlestation i Strellev, og kunne man få den udelukket fra forbindelse med omverdenen, ville de engelske flyvere kunne gå ind over Jylland på dette sted uden nævneværdig risiko for at blive beskudt.

Efter mørkets frembrud begav de tre sabotører sig ud på markerne og anbragte tidsindstillede bomber på 15 master, men de var ikke tilfredsstillet hermed. De havde endnu et par bomber tilbage, og trods bylederens forbud mod at sprænge banen blev de enige om at gøre forsøget. De mavede sig frem mod de tyske vagtposter, som intetanende spadserede frem og tilbage. I et givet øjeblik gik gartner Kørvel frem med de to bomber, fik dem fint anbragt, hvorefter gruppen begav sig hjemad. Nogen tid senere sprang først bomberne på telefonmasterne, hvilket vel ikke overraskede vagtposterne, men så meget større blev bestyrtelsen, da de to bomber på banen sprang mellem fødderne på tyskerne.

Bylederen havde i sin egenskab af kæmner alle forhandlingerne byen og tyskerne imellem, og da han næste morgen i anden anledning kom hen på kommandanturen, var der stor panik. Den tyske kommandant havde ustandselig nattens vagtposter til afhøring, men det var kun jernbanesabotagen, der interesserede. Ja, det var faktisk sådan, at tyskerne fuldstændig glemte sprængningen af telefonledningerne, og Strellev-pejlestationen kom ikke i forbindelse med omverdenen før efter kapitulationen!

Denne afbrydelse medførte for øvrigt, at chefen for pejlestationen ikke havde tilsinds at overgive sig den 5. maj, fordi han ikke af sine overordnede havde fået

meddelelse om, at tyskerne havde kapituleret. Han havde forgæves søgt at få skaden udbedret ved egen hjælp, men det var ikke lykkedes. Først flere dage efter kapitulationen overgav han sig.

Ølgod-frihedskæmperne havde ingen nedkastningspladser for våben fra engelske maskiner, og det skyldtes pejlestationen i Strellev. Det ville være alt for risikabelt at nedkaste våben her, men til gengæld fik Ølgod overdraget et stort våbendepot, hvorfra der leveredes skyts rundt om til jyske byer.

Bylederen fandt en dag på at undersøge, hvor effektiv den tyske kontrol var. Frihedskæmperne skulle den pågældende dag have en våbentransport ført over banen, men der stod fire tyske vagtposter ved overskæringen, og alle, som passerede stedet, skulle forevise legitimationskort. Kæmner Rohde havde som et kuriosum gemt et almindeligt svinekort, og hver gang han passerede vagterne, foreviste han svinekortet og fik som svar: »Gut, gut«, hvorefter der blev gjort stram honnør! Vagterne kendte åbenbart Rohde fra hans forhandlinger med deres kommandant, og de troede måske, at svinekortet med de fine ornamenter var noget, som højerestående kommunalmænd bar. Teksten kunne de til alt held ikke tyde.

Foruden et stort antal tyskere var der også indkvarteret ungarere i Ølgod, og man kan just ikke påstå, at de elskede tyskerne. En af de ungarske officerer gav i de sidste 14 dage før kapitulationen modstandsbevægelsen mange vigtige oplysninger om de tyske troppebevægelser i området, og disse oplysninger blev naturligvis straks bragt videre til sektionschefen. Også deres våben ville de gerne stille til modstandsbevægelsens disposition, og en dag sagde en af officererne rent ud til kæmner Rohde, at alle hans soldater ville aflevere deres karabiner, revolvere osv. til modstandsbevægelse.

sen, hvis Rohde ville sætte dem i forbindelse med lederen. Det var kæmner Rohde dog ikke meget tilbøjelig til, og han holdt dem hen med snak til den 3. maj om aftenen, da han præsenterede sig som byleder og fik våbnene overrakt.

Det kom den tyske kommandant for øre, og den 4. maj om aftenen ringede han til kæmneren og sagde, at han havde hørt et ganske usandsynligt rygte om, at modstandsbevægelsen havde afvæbnet ungarerne. Dette kunne Rohde jo ikke benægte, og tyskeren blev nu helt ude af sig selv af raseri. Han beordrede bylederen til omgående at indfinde sig i det tyske kommandantur for at få forholdet bragt i orden, men fik til svar, at ville han modstandsbevægelsen noget, måtte han indfinde sig i det danske hovedkvarter, som efter meddelelsen om kapitulationen i den engelske radio var opslået hos læge Bendt Øllgaard. Man så dog ikke noget til tyskeren, selv om kapitulationen officielt først trådte i kraft den påfølgende morgen kl. 8. Han kunne altså have truffet drastiske forholdsregler, men gjorde det ikke, og frihedskæmperne beholdt de ungarske våben.

Kort efter at modstandsbevægelsen var blevet organiseret i Ølgod, styrtede en engelsk flyvemaskine ned i nærheden af den lille landsby Lyhne – det var i marts måned – og frihedskæmperne trådte straks i aktion for at komme flyverne til hjælp, så de ikke faldt i tysk fangenskab. Straks efter nedstyrtningen var 3 overlevende Royal Airforce-mænd søgt ind hos forskellige landmænd i nærheden, men frihedskæmperne fandt dem og fik dem flyttet sammen hos gartner Kørvel, der jo som aktiv sabotør ikke kendte til frygt for Gestapo.

Efter nogle dages forløb blev de forsynet med falske legitimationskort og civilt tøj af dr. Andreasen, Ølgod, i bil kørt til Fredericia, hvor andre frihedskæmpere

ledede den videre fart til København og Sverige. De kom i god behold til England og trådte på ny i R. A. F. Det var ganske pudsigt at se de tre englændere spadserere i Ølgods gader mellem de mange tyskere, men det gik altså godt.

Senere fik Ølgod til opgave at videresende to andre flyvere, hvis maskine var styrtet ned ved Ringkøbing fjord. De var søgt ind hos gårdejer Niels Larsen, Kjærgård i Strellev, hvor de blev forsynet med civilt tøj og falske legitimationskort, men netop som de skulle til at forlade Danmark kom kapitulationen. De ønskede dog ikke at overvære begivenhederne den 5. maj som tilskuere, men ville være aktivt med, og de fik derfor lov til at bemande et maskingevær. Det var sikkert det eneste sted i Danmark, at englænderne tog aktivt del i modstandskampen på selve kapitulationsdagen.

Efter kapitulationsmeddelelsen i den engelske radio om aftenen den 4. maj kl. 20,35 samledes byledelsen hos læge Bendt Øllgaard, hvor hovedkvarteret blev op-

→

Læge Øllgaards venteværelse i Ølgod natten 4. maj 1945 kl. 23. Personerne: Stående fra venstre: Stig Thøgersen, København, svigersøn af grosserer Børge Hansen, Skive, overbetjent Anders Larsen, Ølgod, nu Nørresundby, uddeler Nicolaj Riis, Lindbjerg, landoverbetjent Herman Gammelgaard, Ølgod, nu Sdr. Omme, kæmner H. J. Rohde, byleder i Ølgod (død), kørelærer Kurt Florin, Ølgod, nu Borris, læge Bendt Øllgaard, Ølgod, nu Varde, pens. landoverbetjent V. Andersen, Ølgod, gårdejer Vagn Emil Nielsen, Agersnap, arbejdsmand Peter Ravn Andersen, Ølgod (nu ukendt adr.). Siddende fra venstre: Australsk flyversergent, navn ukendt, fra en gård i Strellev, efter nedstyrtning med bombemaskine i Vostrup-Skavenhus, fru læge Grethe Øllgaard, Ølgod, nu Varde, grosserer Børge Hansen, Skive, leder af sektion X, region 2, kaldet »ingeniør Buhl« eller »Buller«, canadisk flyversergent, navn ukendt, fra en gård i Strellev efter nedstyrtning med bombemaskine i Vostrup-Skavenhus.

Fra arbejdet i modstandsbevægelsen i midtjyske distrikt

slået. Først efter 3 dages forløb flyttedes det til Hotel Ølgod, hvor det var til afviklingen.

Ølgod-området talte 69 mand, som var inddelt i grupper på 7-8 mand, og de var alle vel forberedt gennem instruktion af politibetjentene »Ole« Christensen, Skjern, og V. Andersen, Ølgod, mens karetmager K. Bakkensen tog sig af organiseringen af F-grupperne.

De sidste dage var nervepirrende. En aften kom dr. Øllgaard farende hen til sektionschef Børge Hansen (»Buller«), der var på Afholdshotellet, og fortalte, at der var razzia i byen. Børge Hansen nåede ud på Efterskolen til fru Vedsted Hansen, en halv time før tyskerne kom ind på Afholdshotellet. Også dr. Andreasen søgte de forgæves. Efterhånden samledes der så mange modstandsfolk på Efterskolen, at stedet ikke var sikkert. De holdt da til hos forfatteren Sal. Frifelt.

Om morgenen den 5. maj trådte de alle i funktion, dels med bevogtningsopgaver, patruljetjeneste og arresterationer af personer, mistænkt for landsskadelig virksomhed. De fleste af dem blev givet fri kort efter, mens de sidste blev overgivet til politiet, da det trådte i funktion.

Frihedskæmperne i Ølgod oplevede mange spændende ting i dagene efter den 5. maj, og til en af dem hører overtagelsen af Strellev-pejlestationen. Som omtalt ville chefen her ikke overgive sig, da han var uden forbindelse med sine overordnede, og frihedskæmperne var derfor mest opsat på at tage stationen med storm. Alt blev nøje planlagt, men i sidste øjeblik gav tyskeren sig, og modstandsbevægelsen sparede sit krudt. Lejren blev efterhånden opsamlingssted for tysk ammunition, indsamlet rundt om i Ølgod-distriktet. Det blev frihedskæmpernes opgave at bevogte det, og da tyskerne ikke ville rejse fra lejren, kunne man se det

særsyn, at tyskere og frihedskæmpere stod over for hinanden med skarpladte våben, men det kom ikke til episoder af nogen art.

Oså de russiske soldater, som frivilligt var trådt ind i den tyske hær, voldte Ølgod-frihedskæmperne ikke så få bryderier. Ad hovedvej 11 passerede i dagene efter kapitulationen adskillige tusinde russere og tyskere, og de generede på mange måder landmændene langs vejen. Flere gange måtte udrykningskommandoen fra Ølgod rykke ud for at sætte skik på tingene, og selv om russerne kun forstod ganske lidt tysk, så faldt de dog til føje, når frihedskæmperne kom.

H. J. Rohde.*)

---

*) Kæmner H. J. Rohde omkom ved en trafikulykke 5. marts 1955.